

- 5 Almanach literacki. Wilno: Wileńskiego Oddziału Polskiego Białego Krzyża; 1926. 104 s.
- 6 Bułhak J. DOM / J. Bułhak. – Wilno, 1937. – 95 s.
- 7 Bułhak J. Krajobraz i fotografia. Ziemia. 1912; 9 :136 – 143.
- 8 Bułhak J. Moja ziemia / J. Bułhak. – Wilno, 1919. – 163 s.
- 9 Bułhak J. Narocz największe jezioro w Polsce: z 38 ilustracjami autora. Wilno: Nakł. Stanisława Turskiego; 1935. 43 s.
- 10 Bułhak J. Nec mergitur. Tygodnik Wileński. 1911; 14: 2 – 6.
- 11 Bułhak J. O krajobrazie nowogródzkim. Ziemia. 1925; 10 - 12: 195 – 203.
- 12 Bułhak J. Ostatnie blaski. Tygodnik Wileński. 1910; 1: 17 – 19.
- 13 Bułhak J. Pieśni Wielkanocne w Mińszczyźnie. Kwartalnik Litewski. 1911; T.5.: 140 – 144.
- 14 Bułhak J. Pejzaż Wilna. Wilno: Wydawnictwo polskie w Wilnie; 2012. 80 s.
- 15 Bułhak J. Wycieczka na Świtez. Ziemia. 1910; 26: 407 – 410.
- 16 Bułhak J. Zamek w Mirze. (Garść wrażeń). Kwartalnik Litewski. 1910; T.2.: 23 – 28.

Ю. Г. ПІНІГІНА

(Україна, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького)

ХУДОЖНІ ВЕКТОРИ ТВОРЧОСТІ І. АНДРУСЯКА В ЛІТЕРАТУРНО-ТВОРЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

До української літератури к. ХХ – поч. ХХІ ст. слід віднести І. Андрусяка, творчість якого репрезентує розкриття культурно-історичних подій минулого, сьогодення й майбутнього. У художніх творах письменник постійно шукає вічні життєві цінності, осмислює життєві проблеми, експериментує в жанровому означенні.

Творчу спадщину І. Андрусяка неодноразово досліджували визначні вчені: критики, літературознавці. Зокрема сьогодні читачам відомі критичні праці Є. Барана, В. Виногорова, В. Даниленка, Н. Лебединцевої, Ю. Логвиненко, І. Старовойт. Однак не можна говорити про те, що творчість І. Андрусяка, зокрема його поетичні твори, є повністю дослідженими. Саме тому означена проблема є актуальною та потребує ретельного аналізу з огляду на новаторський підхід письменника у трактуванні ним сучасних аспектів дійсності [19, с. 239].

І. Андрусяка можна назвати яскравим представником літературного угруповання “Нова дегенерація”. Він є автором великої кількості поетичних збірок, прозових творів. Неодноразово творчість письменника була предметом дослідження критиків, літературознавців, науковців. Не можна говорити про те, що у наукових статтях дослідники повністю репрезентували творчість І. Андрусяка. Це були переважно поодинокі дослідники, які стосувалися певних аспектів його творчості. Іноді творчість Андрусяка розглядається в контексті інших представників 90-х років ХХ століття [17].

Критик Є. Процюк свого часу на сторінках газети “Західний кур’єр” подав власні міркування щодо творчості І. Андрусяка. Не можна одностайно говорити про те, що стаття науковця є позитивною. Критик наголошує на тому, що: “... поезія деструкція традиційного..., утвердження традиційного на новому вику вірші-заперечення бездушшя, меркантильності, заскорузлого гопака і національного хуторянства. Вірші – синтези правдивого сплаву національного і загальнолюдського [13, с. 3].

На думку І. Ципедрюка, творчість І. Андрусяка є самотньою. У продовж своєї літературної діяльності він змінював свої пріоритетні позиції: “Іван Андрусяк з чистого лірика, народженого на благословенній косовській землі, вносить у свою творчість різний ступінь деструктивності – поезія якого стає на диво гарною і стриманою” [16, с. 12].

Творчість представників літературного гуртка “Нова дегенерація” також досліджував О. Ірванець. Він намагався дати коротку характеристику творчості усіх представників, які входили до літературного угруповання. Він визначив, що спільною рисою усіх членів “Нової дегенерації” є: “неприйняття навколишнього оточення, тягнучий дискомфорт..., зокрема особливістю творчості Івана Андрусяка є чужинність, чутність навколишнього світу” [6, с. 158].

До аналізу поетичної збірки І. Андрусяка “Депресивний синдром” долучився Є. Баран. У науковому дослідженні критик наголошує на її “гнітючому настрої, основним мотивом якої є безвихідність, беззмістовність, абсурдність людського існування” [3, с. 215]. Далі дослідник акцентує увагу на тому, що для поета навколишній світ є “жовтим теремом», де нікому довіряти не можна. Критик доходить висновку про те, що світ буде змінюватися у кращу сторону, наголошуючи на тому, що «поет блукає разом із читачем лабіринтом цинічного світу і знає, що вихід із нього десь зовсім

близько, потрібно тільки маленького натяку, емоції, аби знову продовжити пошуки” [3, с. 215].

Дослідник І. Бойчук у поетичній збірці І. Андрусяка виділяє два вектори: неоромантичний і постмодерністський. Науковець доводить, що за допомогою неоромантичного вектору письменник детально відтворює переживання, внутрішні хвилювання, натомість постмодерністський вектор у поетичній збірці письменника служить виявом епатажу, скоріше за все є даниною часу [4, с. 113].

На думку дослідника І. Бойчука, І. Андрусяк в основу художніх творів закладає модерністські елементи, оскільки у його поетичних віршах можна побачити відображення автором внутрішнього світу ліричного героя. Однак певно трансформація художнього сприйняття автором реальної дійсності призвела до того, що І. Андрусяк почав активно вплітати у канву своїх творів постмодерністські елементи, у тому числі цитати, інтертекст, гіпертекст [4, с. 114]. Згодом наголошує дослідник, у творчості І. Андрусяка домінують елементи постмодернізму на змістовому та формотворчому рівні. Тут як приклад можна назвати такі поетичні рівні І. Андрусяка: “Часниковий сік”, “Повернення в Галапагос”, “Отруєння голосом”.

Досвідчений літературознавець В. Моринець досліджував поетичну збірку літературознавців “нової дегенерації” спробував виокремити основні риси, які притаманні її членам: “ідейно-естетична плюральність, синкретичність морально-філософських стилів і відповідно, стилістики їх відтворення” [2, с. 42].

У поетичній збірці І. Андрусяка “Отруєння голосом” наявна метафоризація, філософія. Дослідження І. Старовойт свого часу зауваження, що “поруйнований синтаксис і анаграма морфологія... мають у своїй основі принципову незгоду із категоріями тотожності і подійності у практиці художнього мислення [14, с. 80]. У поетичній збірці автор подає рухливу реальність, у результаті можна помітити, що текст суттєво впливає на суспільство, а інколи навіть пропагує певну універсалію.

У поетичній збірці «Отруєння голосом» І. Андрусяка, на думку М. Ткачука, автор «розширює семантичне поле української лірики, сміливо експериментує на вузьких та ущільнених асоціальних планах, що розширює образну палітру, веде в інтертекстуальний простір [15, с. 178]. Науковці акцентують свою увагу на тому, що у творчості І. Андрусяка після поетичних збірок “Депресивний синдром” та “Отруєння голосом” відбувається певна еволюція, що суттєво помітно у мотивах, образах, настроях митця. Так, наприклад, у збірці “Дерева і води” уже помітна чітка структура творів, автором відтворюється

внутрішній світ головних героїв, уникається скандальність та епатажність.

У дослідженні Ю. Логвиненко зазначає, що у творах збірки немає “ні тіні страху, комплексів... натомість розважлива, плавна, довірлива розмова з читачем про красу і відлуння краси, творчість і пізнання її, ширше – про людину і людське в ній” [9, с. 100]. Автор уміло називає культурологічні явища, цитує не образи, а певні емоції, яким він їх наділяє.

Слід акцентувати увагу на тому, що додатково Ю. Логвиненко говорить про образи природи в збірці І. Андрусяка “Дерева і води” – “відображає внутрішній стан ліричного героя, вона не існує окремо, вона є дзеркальним відображенням суспільного та особистого життя людини” [10, с. 63].

Дослідження М. Криштопа аналізує поетичну збірку І. Андрусяка “Часниковий сік” зазначаючи, що тут автором привнесено елементи самоаналізу [8]. Більшість дослідників простежують майже однакові риси творчості І. Андрусяка. Здебільшого це занепад концепції великого героя, постмодерністська гра, руйнування кордонів у культурі [7, с. 60]. Зрозуміло, що проблема гри у постмодерністський час є вкрай актуальною. Саме таких принципів дотримується І. Андрусяк у своїх творах, здебільшого бравши до уваги поезію.

Не стояли осторонь і критичні думки щодо прозових творів І. Андрусяка. Тут помітною є трансформація функцій персонажа і автора, що “можна простежити, наприклад, у грі автора зі сподіваннями читача: письменник спонукає персонажа сприйняти вигадану фігуру відображення у тексті твору” [12, с. 7]. На думку К. Борисенко, творчість І. Андрусяка вирізняється з-поміж інших. Аналізуючи його творчість, літературознавці наголошують на ритмічності, фонетичному та лексичному рівнях, які мають важливе значення. За допомогою таких елементів можна краще засвоїти головну думку творів митця “мовні засоби, використані в поетичному тексті, є невід’ємною частиною процесу творення образу. Закладені в слові, реченні, вони точно відтворюють сюжетні перипетії й сприяють втіленню авторського задуму, довершуючи цілісну картину тексту” [5, с. 36].

У ранньому періоді розвитку літературної діяльності І. Андрусяка помітні елементи автобіографізму. Письменник звертається до культури гуцульського краю, подає песимістичний та піднесено-оптимістичний настрій. Взагалі творчість І. Андрусяка має специфіка поетичне бачення. Автор подає риторичні запитання, філософські роздуми. Інколи І. Андрусяк надає читачам права на

доміркування фіналу поетичного твору. Він ставить крапку на тому, що домислювати не потрібно, та й не варто. Аналогічні думки зринають на рівні відтворення образів сучасності у творах письменників ХХ-ХХІ століття [18].

В останні десятиліття ХХ століття суттєва активізувався жанр есе, до якого свого часу звертався І. Андрусак. За допомогою цього жанру можна забезпечити свободу творчості, вільно виражати думки та переживання з будь-якого приводу, здійснювати вибір теми. Те, що у цей час розвивається есеїстика, можна помітити з наукових досліджень М. Балаклицького, який у свої працях зазначав: “переломний характер епохи, постійні драматичні зміни соціально-філософських підвалин життя вимагали індивідуального осмислення, царинною якого і стала есеїстика” [1].

Отже, творчість Івана Андрусяка є надзвичайно розмаїтою і багатожанровою, загальними прикметними рисами якої є експерименти з формою і змістом, використання численних поліфункціональних образів, що дає можливість неоднозначного тлумачення та прочитання художніх текстів. Здійснений аналіз доробку письменника дає підстави стверджувати, що він перебуває в процесі постійного еволюціонування: від модерністської манери письма з переплетенням оптимістичного і песимістичного настроїв до постмодерністського світовідчуття з його депресивно-песимістичною тональністю й повернення з часом до вітаїстичного позитивно-споглядального стану з домінантними рисами модернізму.

Список використаних джерел

- 1 Балаклицький, М. А. Есе як художньо-публіцистичний жанр [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dspace.univer.rharkov.ua/bitstream/123456789/7356/2Балакл>
- 2 Баран, Є. Все починається зі снігу // Літературна Україна. 1997. 28 серпня. С. 7.
- 3 Баран, Є. Українська поезія 90-х років ХХ ст.: контекст “Нової дегенерації” // Літературознавство. Прикарпатський вісник НТШ. Слово. 2010. № 2. С. 213–219.
- 4 Бойчук, І. Двовекторність поетичної творчості Івана Андрусяка (на основі поетичної збірки “Депресивний синдром”) // Studia methodological. Вип. 26. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. С. 112–115.

5 Борисенко, К. "...І слів несли» ("Істинність слова" в поезії Івана Андрусяка) / Катерина Борисенко // Кальміус. 2002. № 1–2 (17–18). С. 36–39.

6 Ірванець, О. Йде генерація нова... // Сучасність. 1994. № 6. С. 158–161.

7 Кравченко, Т. Постмодернізм – це принципово не модернізм // Слово і час. 1999. № 3. С. 60–61.

8 Криштопа, М. Поезія як оберіг [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dyskurs.narod.ru/sik_mk.htm

9 Логвиненко, Ю. Творча еволюція Івана Андрусяка // Літературознавчі обрії. Праці молодих учених. Вип. 6. К.: Ін-т літератури імені Т.Шевченка НАН України, 2004. С. 99–102.

10 Логвиненко, Ю. Функції прийому персоніфікації у творчості ранніх дев'ятдесятників // Літературознавство. 2011. № 3. С. 62–65.

11 Моренець, В. Сучасна українська лірика (особливості розвитку і логіка саморуху): дис. ... канд. філол. наук: 10.01.02. К., 1994. 190 с.

12 Поліщук, О. Автор і персонаж в українській новітній прозі. К.: ПЦ "Фоліант", 2008. 176 с.

13 Процюк, С. "Я винен у тому, що я не подібен на себе...". Західний Кур'єр. 1991. 19 жовтня. С. 3.

14 Старовойт, І. Взаємопричетність тексту (Іван Андрусяк та його книга "Отруєння голосом") // Молода нація. 1997. № 5. С. 80–84.

15 Ткачук, М. Метафора, що вивертає світ // Кур'єр Кривбасу. 1999. № 114. С. 176–184.

16 Ципердюк, І. "Нова дегенерація": невдалі спроби тотальної втечі // Сучасність. 1996. № 3–4. С. 12–14.

17 Шарова, Т. М., Шаров С. В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології // Українська література в загальноєвропейському контексті: зб. наук. пр. (2). 2019. С. 255–261.

18 Шарова, Т. М. Образи сучасності та відображення дійсності у творах Ю. Андруховича / Т. М. Шарова, В.В. Таран // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej "Filologia, socjologia i kulturoznawstwo Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki" (30.03.2017 - 31.03.2017) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. "Diamond trading tour", 2017. – С. 28 – 30.

19 Sharova T., Posadna T. Самобутність та оригінальність української прози 20-30-х років ХХ ст. // Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series. 2018. T. 2. № 69. С. 239–242.